

УДК 371.311.4:371.134

Ігор Каньковський, кандидат технічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії та методики трудового та професійного навчання
Хмельницького національного університету

РЕАЛІЗАЦІЯ МОДЕЛІ ПОЗИЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА АВТОТРАНСПОРТНОГО ПРОФІЛЮ

Акцентується увага на необхідності навчання студентів в процесі професійної підготовки знаходити свої власні сенси у науковому просторі. Розглядається технологія позиційного навчання як засіб концентрації пізнавальної діяльності студентів у просторі змісту предмету, що вивчається, посилення особистої взаємодії викладачів і студентів, зняття напруження, яке пов'язане із формальними аспектами навчання у Вищі. Розкривається сутність застосування технології позиційного навчання в процесі підготовки інженера-педагога автотранспортного профілю.

Ключові слова: інженер-педагог, професійна підготовка, технологія навчання, позиція, технологія позиційного навчання.

Літ. 4.

Игорь Каньковский, кандидат технических наук, доцент,
заведующий кафедрой теории и методики трудового и профессионального обучения
Хмельницкого национального университета

РЕАЛИЗАЦИЯ МОДЕЛИ ПОЗИЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ ИНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА АВТОТРАНСПОРТНОГО ПРОФИЛЯ

Акцентируется внимание на необходимости обучения студентов в процессе профессиональной подготовки находить собственные смыслы в научном пространстве. Рассматривается технология позиционного обучения как средство концентрации познавательной деятельности студентов в пространстве содержания изучаемого предмета, усиления личностного взаимодействия преподавателей и студентов, снятия напряжения, которое связано с формальными аспектами обучения в ВУЗ.

Розкривається сутність застосування технології позиційного навчання в процесі підготовки інженера-педагога автотранспортного профілю.

Ключевые слова: инженер-педагог, профессиональная подготовка, технология обучения, позиция, технология позиционного обучения.

Ihor Kankovsky, Candidate of Technical Science, Docent, Head of Theory and Methods of
Employment and Vocational Training Department
Khmelnytsk National University

REALIZATION OF MODEL OF POSITION STUDIES IS IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL PREPARATION OF ENGINEER-TEACHER OF MOTOR TRANSPORT PROFILE

Attention is accented on the necessity of studies of students in the process of professional preparation to find the own senses in scientific space. Technology of position studies as means of concentration of cognitive activity of students is examined in space of maintenance of object that is studied; strengthening of the personal co-operation of teachers and students; a deenergization, what studies related to the formal aspects, is in institution of higher learning. Essence of application of technology of position studies opens up in the process of preparation of engineer-teacher of motor-car profile.

Keywords: engineer-teacher, professional preparation, technology of studies, position, technology position studies.

Постановка проблеми. В традиційній інженерно-педагогічній освіті викладач займає домінуюче положення, як посередник між наукою і студентом. Студенти ж, слухаючи лекцію, читаючи рекомендовану літературу, освоюють її і демонструють ступінь

цього засвоєння у своїх відповідях – на практичних заняттях та іспитах. При подібній організації викладач і студент взаємодіють як дві інформаційні системи формально. Інтерес до відповіді студента як із боку викладача, так і інших студентів лежить ні в змісті предмету, який для

всіх одиний, а в тому наскільки повно відповідь його відображає. Іншими словами, студент рухається при відповіді не стільки в просторі змісту предмета, освоюючи принципи його побудови, скільки в репродуктивному просторі, постійно орієнтуючись на те, чи все він відтворив чи ні. Це робить навчання недостатньо ефективним.

З метою максимально сконцентрувати пізнавальну діяльність студентів у просторі змісту предмету, що вивчається, посилити особистісну взаємодію викладачів і студентів, зняти напруження, яке пов'язане із формальними аспектами навчання у вищому навчальному закладі група російських науковців на чолі із професором М.Є. Вераксою ще у середині дев'яностих років минулого століття запропонувала використати модель позиційного навчання [1]. Вони виходили із того, що в навчальному процесі стикаються дві сторони: предмет, що пізнається і змінюється у процесі пізнання, і суб'єкт, який змінюється, розвивається в процесі навчання. Якщо особистість студента не враховувати, стверджують вчені, то освіта носить без особистісний, понурий характер. При відчуженості предмету від особистості студента, переконані вони, останній не бажає вивчати його, або формально вивчає, для складання лише іспиту. Важливо щоб студент був зацікавлений не тільки ознайомитися з навчальним матеріалом предмета, а і готовим особисто вступити у діалог, погоджуватися або суперечити. Саме цьому повинні навчитися студенти у виші. Тому постає особлива проблема: студент повинен знайти свої власні сенси у науковому просторі.

Практика підготовки майбутніх інженерів-педагогів показує, що в навчальному процесі викладачі продовжують вести за собою студента, знявши тим самим з нього суб'єктність, самостійність. Тому важливо для переведення студента у суб'єктну позицію створити такі ситуації, в яких по відношенню до предмету, що вивчається, значимість його позиції була такою як у викладача.

Мета статті полягає у розкритті сутності застосування технології позиційного навчання та її використання в процесі підготовки інженера-педагога автомобільного профілю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В наш час теоретичні і методичні проблеми цієї технології досліджуються співпрацівниками навчально-дослідного центру розвитку дитини НДІСО Московського міського педагогічного університету. Н.Е. Вераксою, А.К. Белолуцкой, И.И. Воробьевой, Е.Е. Крашенинниковым,

И.Б. Шияном, О.А. Шиян, а також викладачами інших педагогічних вишів Росії: Е.В. Рачковой, Е.В. Воробьевой, С.В. Гороховым тощо. В Україні технологія позиційного навчання тільки знаходить своїх прихильників, серед яких Т.І. Бугайова.

На думку вчених перший етап професійного розвитку студентів полягає в організації колективно розподіленої діяльності. Приймаючи участь в ній, студент знайомиться із можливостями застосування засобів аналізу предметного змісту у зовнішньому плані. На другому етапі діяльність повинна носити індивідуальний характер, що передбачало засвоєння всієї системи засобів із переводом із зовнішнього плану у внутрішній. На третьому етапі здійснюється аналіз освітніх систем і на четвертому – їх проектування [1, 123].

М.Є. Веракса підкреслює важливість врахування при організації навчання студентів простору змісту матеріалу, який вивчається [1, 124]. Він пояснює, що поняття, які вивчають студенти утворюють відповідну систему, однак ця система не дається ізольовано. Зазвичай поняття “занурені” в деякий зміст або текст, який не вичерпується тільки назвою вказаних понять. Цей зміст і являє собою простір, в якому з'являються поняття.

Зняття відчуженості між предметом, що вивчається та особистістю студента, на погляд М.Є. Веракси, можна досягнути побудовою декількох самостійних просторів: простору студента у змісті предмета, простору предмета у суб'єктивному просторі сенсів студента і спільного простору викладача і студентів [1, 124]. Останній може включати різні підпростори, але їх загальна характеристика полягає в рівності або однакової значимості позиції студента і викладача. Необхідно якимось чином студенту утримувати той простір, в якому існують поняття.

Виклад нового матеріалу. Таким чином, при позиційному навчанні необхідно вирішити одночасно два завдання: осягнути об'єкт (наукове знання) і реалізувати суб'єкта (надати можливість студенту вибудувати власне відношення і власне судження).

Згідно із законом розвитку психіки, який запропонував Л.С. Виготський, на початку використання засобів носить зовнішній характер, т.т. людина вчиться використовувати засіб у взаємодії з іншими людьми, а потім вже він інтеріоризується, стає засобом внутрішнім [2]. Для того, щоб засоби стали допомагати людині в його індивідуальному, особистому процесі ознайомлення з навчальним матеріалом, перейшли у внутрішній план, вони спочатку

повинні бути “спробувані” у плані зовнішньому: у груповій роботі, де кожне поняття стає предметом бурхливих дискусій.

На наше переконання технологія позиційного навчання чудово може бути покладена в основу оволодіння майбутнім інженером-педагогом автотранспортного профілю навчальним матеріалом з будови автомобіля.

Зміст цього матеріалу являє собою для студента своєрідний нормативний простір, який він не може змінити, а тільки повинен опанувати ним як професійною нормою. Розглядаючи будову автомобіля в цілому, його окремих агрегатів, систем і механізмів, студенти зобов’язані запам’ятати їх назву і призначення, бути спроможними назвати всі деталі з яких вони складаються та охарактеризувати їх конструкцією. Вони повинні усвідомити принцип роботи цих агрегатів, систем і механізмів, знати основні техніко-економічні показники та маркування. Важливим етапом освоєння навчального матеріалу з будови автомобіля є виявлення переваг і недоліків агрегатів, систем і механізмів автомобілів різних фірм та порівняння їх між собою для вибору оптимального варіанта. Все це вимагає від студентів витрати значних зусиль і часу. Крім того парк автомобілів, який оточує студентів у повсякденному житті, постійно змінюється, що створює у них враження неспроможності осягнути навчальний матеріал з будови автомобіля та спричиняє формалізм і байдужість до його засвоєння. З метою зміни відношення студентів до змісту навчального матеріалу з будови автомобіля ми запропонували ним засвоювати його виходячи із таких позицій, як “Конструктор”, “Менеджер”, “Механік” і “Маркетолог”.

Позиція “Конструктор” працює на те, щоб студент проаналізував навчальний матеріал з метою виявлення всіх деталей агрегату або механізму автомобіля, що вивчається, дав визначення цих деталей і установив матеріали з яких вони виготовлені та описав коротко конструкцію кожної з них. Позиція “Менеджер” потребує ознайомлення студента з навчальним матеріалом для складання переліку всіх деталей агрегату або механізму та обов’язкового визначення призначення кожної з них. Позиція “Механік” пов’язана із завданням представити спрощену схему агрегату або механізму, що вивчається і опису його принципу роботи. Позиція “Маркетолог” спрямована на встановлення, шляхом аналізу навчального матеріалу, техніко-економічних параметрів агрегату або механізму автомобіля, що вивчається та переваг порівняно

із такими ж агрегатами і механізмами інших автомобілів.

Вказані позиції дозволяють студентам засвоїти нормативний простір предметного змісту, внести до нього відомий момент суб’єктивності. Тим самим усувається формалізм у вивченні змісту.

Однак, як зазначалося, взаємодія студента і предмета передбачає не тільки зміни в просторі предмета, які викликані привнесенням суб’єктивності, але і зворотний процес – зміну простору смислів студентів. Із цією метою ми використали рекомендовані М.С. Вераксою позиції “Символ” і “Поет” [1, 126]. Позиція “Символ” вимагає від студента необхідності відображення змісту матеріалу, що вивчається у символічній формі. В цьому випадку відбуваються зміни в просторі смислів студента, що веде до підпорядкування смислового простору логіці предмету тобто простір предмету проєціювався на суб’єктивний смисловий простір.

Позиція “Поет” зобов’язує студента скласти вірш або інший вид поетичний твір, який відображав би матеріал, що вивчається або процес його вивчення. Найбільшого поширення серед нашого студентства набув сіквейн.

Сіквейн – це вірш, який вимагає синтезу інформації і матеріалу в коротких висловах, що дозволяє описувати або рефлектувати з якого-небудь приводу [3]. Слово “сіквейн” походить від французького слова, яке означає “п’ять”. Таким чином, сіквейн – це вірш, що складається з п’яти рядків. Сьогодні відомо декілька варіантів цього вірша. Найбільшого поширення для використання в навчальному процесі знайшов дидактичний сіквейн. Його правила написання наступні:

1. В першому рядку – тема називається одним словом (звичай іменником).
2. Другий рядок – це опис теми в двох словах (двома прикметниками).
3. Третій рядок – це опис дії в рамках цієї теми трьома словами (дієслова, дієприслівники...).
4. Четвертий рядок – це фраза з чотирьох слів, що показує відношення до теми.
5. Останній рядок – це символ (метафора) з одного слова, яке повторює суть теми.

Дотримуватися суворо правил написання сіквейну не обов’язково. Дозволено у четвертій строчці використовувати три, п’ять або шість слів, а у шостій – два слова. В якості прикладу приведемо сіквейн на тему “Генератор”:

Генератор
Необхідний, складний
Перетворює, виробляє, забезпечує
Важливий агрегат для функціонування
автомобіля
Джерело струму

Як вже зазначалося, всі вищеперераховані позиції дозволяють вирішити головні задачі: сформулювати у студентів засоби професійної діяльності і зняти відчуження між предметом і студентом.

Механізм пізнавальної діяльності студентів М.Є. Веракса і Є.А. Савина пов'язують із діалектним мисленням, яке розуміється ними як інструмент, що оперує протилежностями [4]. Так як принципово любий зміст може бути описаний відношеннями протилежності, вони рекомендують вводити в навчальний процес позицію "Діалектик" Метою студентів, що знаходяться в цій позиції є представлення діалектичних відношень між одиницями матеріалу, що вивчається, застосовуючи для цього систему логіки.

Таким чином, всі позиції відповідають трьом просторам: нормативному, в рамках якого, як правило, дається опис предмету, як готової системи знань, що склалася; діалектичному, в якому здійснюється перетворення, розвиток предмета; символічному або смислового, яке відповідає пізнавальній позиції студента, його пізнавальному "Я".

Ці три простори відповідають трьом шарам любого предметного знання: нормативному шару, що побудований за законом формальної тотожності, тобто формальної логіки; діалектичному шару, тобто шару продуктивного перетворення; і символічному шару предмета, який відображає місце предмета в системі людських смислів [1, 127].

Навчання організовується наступним чином. Все вивчення предметного матеріалу включає

три послідовних етапи роботи над кожною темою. Перший етап – інформаційний, в нього входить ознайомлення з нормативною стороною предметного змісту – слухання лекції і читання, відповідних матеріалу лекції, текстів. Другий етап – смисловий. Він полягає у аналізі всього матеріалу з однієї із перерахованих вище позицій і виконанні дій, що відповідають обраній позиції. Третій етап – демонстраційно-дискусійний. На цьому етапі студент презентує напрацьований матеріал аудиторії. Досвід застосування позиційного навчання в процесі підготовки майбутніх інженерів-педагогів автомобільного профілю на базі Хмельницького національного університету підтверджує його високу ефективність.

Таким чином можна зробити **висновок**, що однією із сучасних і результативних технологій навчання у вищій школі є технологія позиційного навчання, яка дозволяє студенту стати справжнім суб'єктом навчального процесу, який з безлічі знань та інформації конструє своє розуміння предмету.

1. Веракса Н.Е. Модель позиционного обучения студентов// Вопросы психологи. – 1994. – №3. – С. 122 – 129.

2. Выготский Л.С. Сочинения. Т. 3. Проблемы развития психики. – М.: 1983.

3. Виды синквейнов с примерами [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cinqain.ru/vidy-sinkvejnov-s-primerami/>

4. Веракса Н.Е., Савина Е.А. Программа и методические материалы диалектического курса "Общая психология". – Орел, 1992.

Стаття надійшла до редакції 03.02.2014

*"І день іде, і ніч іде.
І, голову схопивши в руки,
Дивуєшся, чому не іде
Апостол правди і науки??"*

*Тарас Шевченко
Пророк України
"І день іде, і ніч іде"*

